

“Sempre m’ha faltat València i em continua faltant”

José Vidal-Beneyto dirigeix a París el Col·legi d’Estudis Europeus Miguel Servet. S’ocupa també del Consell Mediterrani de la Cultura, de l’Agència Europea de la Cultura –ambdues agències de la UNESCO–, de l’article setmanal del diari ‘El País’, dels seus llibres i un fum de classes universitàries l’any. Tal com ens confessa, “massa coses” per a aquest catedràtic de sociologia de la Complutense, nascut a Carcaixent l’any 1927.

Fa uns quants anys, la Casa de València de París el va reconèixer, juntament amb dos companys més, valencià de París. Un d’ells és molt il·lustre: Amado Granell, capità de la divisió cuirassada, que va tenir el privilegi de comandar la primera unitat que va entrar a París amb la seua tanqueta, vestida de banderes republicanes. És considerat com el primer d’alliberar la capital de França. Granell és per als francesos un personatge mític, l’espanyol de l’alliberament. L’altre valencià, també cèlebre, és Ramon López, d’Alacant, un dels músics de jazz més creatius i famosos de França.

—Quan comença tot?

—Vaig arribar a París l’any 1953. D’aleshores ençà, sempre he tingut un peu en aquella ciutat. Sóc catedràtic a la Complutense i he anat a Madrid una vegada la setmana, i fins i tot dues, per complir les obligacions professionals, però sempre he estat radicat a París. Vaja, un valencià de París. En concret, un carcaixentí de París. Penseu que sóc fill de tarongers. Mon pare era propietari i exportador de taronges. Com era la regla dels burgesos a Carcaixent. Per a nosaltres, la realitat francesa mai no va ser desconeguda perquè, per la Guerra Civil, ja vam estar a Perpinyà.

—Per què?

—Mon pare era republicà, però també president de la patronal d’exportadors de cítrics. Tenia magatzem, més de 200 treballadors a càrrec seu. El juliol del 36 el va agafar a Tempere, Finlàndia. Era amic d’un personatge molt important del PSOE valencià que li deien Justo Martínez Amutio. El 20 de juliol, Justo li va telefonar i li va aconsellar que no tornara perquè a Carcaixent el volien matar. Mon pare, en una reacció coherent, es va pensar que els franquistes ja havien pres València, però no. Eren uns anarquistes incontrolats. Mon pare no s’ho podia creure i va telefonar al responsable dels socialistes de Carcaixent, que era cosí seu, Batiste Palomares, per saber si era una falsa apreciació d’Amutio o, per contra, anava de veres que el volien matar. Batiste li va dir que gent de la FAI anava per ell. Al cap de pocs dies va tornar a parlar amb Amutio i li va insistir que esperara uns quants mesos a França, potser un any, que s’aclarira la guerra. La reacció de mon pare va ser excessiva. Se’n va anar a Burgos, al quarter general de Franco, on li van oferir feina. Com que parlava francès i espanyol i era empresari, Franco el va incorporar al grup de propaganda i contraespionatge al sud de l’estat francès.

—Com era la vida dels espies?

—Ma mare i jo anàvem a Marsella, on hi havia mon pare i el quarter de contraespionatge. Cada nit, abans de dormir, mon pare feia una cerimònia curiosa. Situava, al darrere de la porta, una baluerna de fusta on hi havia la safa, el gerro i l’espill que feia servir per a llavar-se i afaitar-se. Mon pare m’explicava que al port de Marsella hi havia molts lladres, però aqueixa no era la seua por, sinó un atac o un atemptat. Una nit vam sentir un terrabastall. Ens vam alçar de seguida. Uns desconeguts ens havien disparat. Jo tenia set anys i encara ara tinc a la cama dreta la cicatriu d’una d’aquelles bales. Això que vol dir? Que mon pare, que era un home de la República, el van convertir en franquista, a la força.

—Heu tornat a València?

—Sempre. Els meus pares vivien a Carcaixent. Vaig ser fill únic. Sempre hi he tornat per la vinculació sentimental que he sentit amb la ciutat i el seu ambient, que no sé per què ni d’on em ve. Sempre m’ha faltat València i em continua faltant. Un, però, es fa major i acaba vivint on treballa. El que més he enyorat de València és la llum, sobretot si la comparem amb la de París o Brussel·les, on també he viscut. Me’n resulta insuportable la foscor. Amb València, hi he tingut vinculació afectiva, familiar i, d’alguna manera, cultural quotidiana. Dic “d’alguna manera” perquè escric malament el català. L’he après tard. Sempre he parlat valencià, vinc i sóc de poble. Quan em pregunten quantes llengües parle, responc que set i una variant.

En totes les coses que he fet, i mira que n’he fetes unes quantes, he procurat que València hi tinguera alguna cosa a veure. Vaig ser l’organitzador del consubterni de Munic i, des d’un primer moment, vaig entendre que València havia de ser-hi present. Tenia un amic, Vicent Ventura, que aleshores, any 1962, era un pre-demòcrata convençut. És cert també que era una persona sensible i oberta. Va venir a Munic i hi aportà una certa sensibilitat d’esquerra. Però ens

calia també la dreta. Vam parlar amb Pepe Duato, que alhora va parlar amb al seu germà Ignacio. A més, vam prendre contacte amb una celebritat de l'època, Joaquín Maldonado, l'home de Gil Robles a València.

—**La flor i la nata de la política valenciana.**

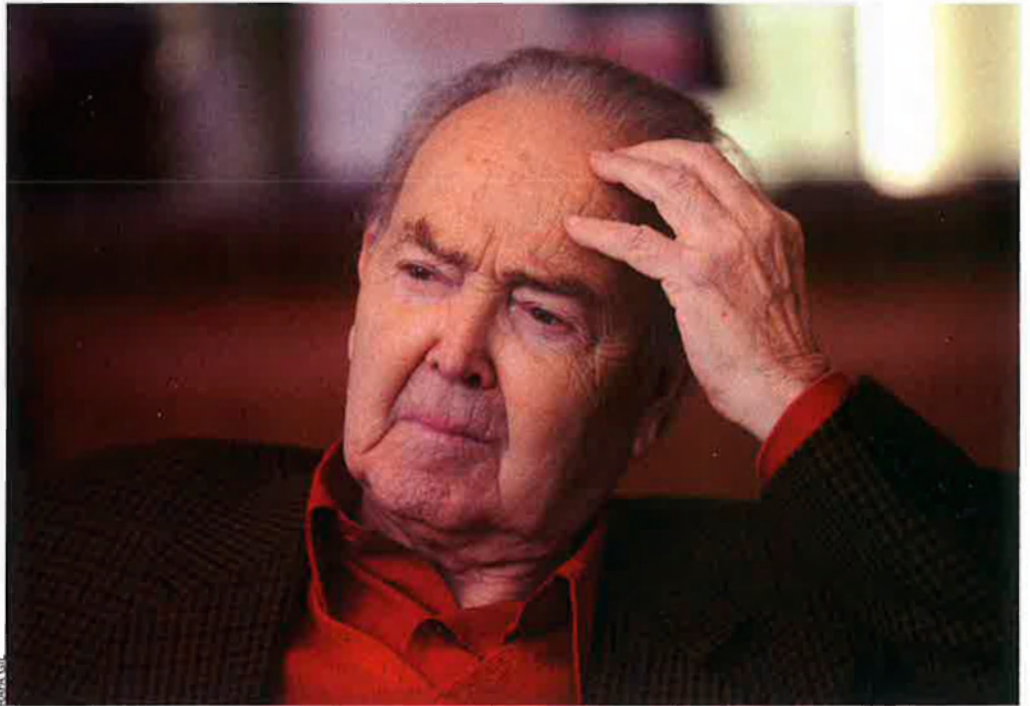
—Anys més tard, quan va arribar la Junta Democràtica, ens vam trobar amb allò mateix. La Junta, a València, era fonamental. Vaig prendre contacte amb un persona que reunia totes les condicions, un dels valencians amb més capacitat política que mai ha tingut el país: Manuel Broseta. No sé per què collons ETA el va matar. Va ser una mort injustificada, absurda, monstruosa. Una provocació en tota regla. Broseta va ser molt útil en la Junta, com també el PCE de Palomares [secretari general del Partit Comunista del País Valencià durant la transició] i Doro Balaguer [pintor i membre del PCE]. Viuen encara?

—**Palomares, no. Doro, sí. Continua pintant.**

—Tota aquesta gent va ser necessària per a entendre's amb Broseta i la dreta civilitzada. Maldonado, per dalt, ens va ajudar molt. Ho beneïa tot. La Junta Democràtica de València va funcionar molt bé i quan férem la Platajunta, amb el PSOE inclòs, també.

—**Heu tocat totes les teclès: la política, l'economia, les finances. Expliqueu-nos-ho.**

—Aquesta obsessió per fer coses per València va arribar, en el meu cas, a extrems sorprenents, com ara la creació del Banc de l'Exportació, del qual vaig ser un dels primers impulsors. Resulta que, parlant un dia amb Simón Cano, professor d'economia i assessor de la Cambra de Comerç, em va demanar què podíem fer per la taronja. Li vaig respondre que els valencians érem, i som, tan individualistes que associar tants comerciants i exportadors era, i és, impossible. Cadascú té la seua marca i aquesta és una part important del seu capital. Ningú no volia renunciar-hi. Li vaig proposar una solució neutra, que interessara a tots: el finançament. Fem un banc, vaig dir. Sabíem que a Espanya hi havia *numerus clausus* que impedié d'obrir un banc. Tanmateix, això no va representar cap problema. La taronja, aleshores, tenia un pes fonamental en la vida econòmica espanyola i el govern



"Fuster és un dels cinc valencians més importants que mal ha tingut el país, però era una persona amb un vessant autodestructiu fort."

havia de dir-nos que sí. I ens va dir que sí.

—**Com va acabar tot?**

—Una vegada més, em vaig servir de Joaquín Maldonado. Per què? Perquè si al món polític Maldonado era important, a l'econòmic encara ho era més. Recorde que va ser president del Borsí, fundador de la Borsa, etc. Maldonado em va recomanar que posàrem un gestor al capdavant del banc, sobretot perquè jo estava a París i Simón Cano, a la Universitat. Un home que representara la societat civil i econòmica de València. Maldonado em va suggerir Emilio Attard, degà del col·legi d'advocats [i destacat diputat de la UCD durant la transició]. No el coneixia personalment, però em va semblar bé.

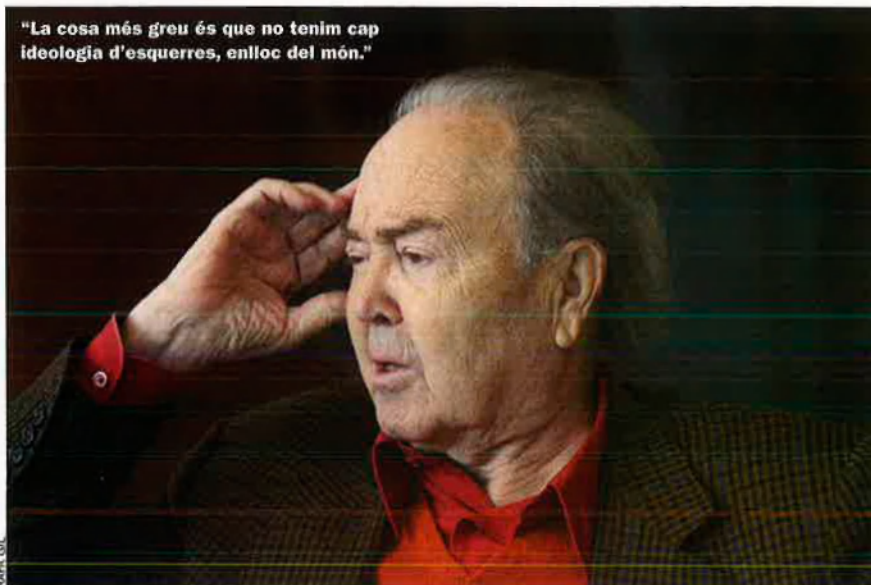
—**Què féreu a partir d'ací?**

—Tots tres visitàrem els exportadors de taronja: els Monzonís, Usó, etc. En aquell moment, la FESA era dominant i no va voler integrar-se al nostre banc, perquè era una emanació del Banc Exterior. Nosaltres, per tant, érem un competidor. Això ens va servir per a guanyar-nos la resta del sector, que miraven de reüll l'enemic a batre, FESA. En pocs anys, aconseguírem quasi 300 exportadors. No va funcionar millor perquè el meu plantejament era fixar el millor director de banc de València i pagar-li el 50% més

del que cobrava, atès que nosaltres no en sabíem. Attard s'hi va negar dient que els directors de banc de València eren molt mediocres i que, com que era una qüestió tan important, el dirigiria personalment. Attard tenia molt ascendent sobre Simón Cano i Maldonado. Hi transigiren. A més, jo no tenia ganes de renyir. El banc va funcionar, però no va poder ser aquell gran vector de la dinamització econòmica que jo tenia al cap. Va existir fins que, finalment, el va comprar una institució financera exterior.

—**Això que em dieu contradiu la visió que Fuster tenia del País Valencià d'aleshores, no creieu?**

—Fuster va ser un amic. Jo era gran amic de Ventura, i Fuster, per a Ventura, era un déu. A banda, Fuster era i tenia una personalitat important. Dels cinc valencians més importants que mai ha tingut el país. En primer lloc, perquè era un bon escriptor i un assagista notable. I en segon lloc, perquè poques persones com ell han lluitat per la fundació de la identitat nacional, o comunitària, dels valencians. Fuster, però, va ser un home que, com tots, tenia limitacions. A més, tothom qui té idees fortes és sectari en relació amb les seues idees. En el cas de Fuster, amb el seu valencianisme, fonamentat en la dimensió cultural catalana. Fuster, a sobre, sentia autoodi. Era una



persona amb un vessant autodestructiu fort, cosa habitual en molts intel·lectuals, per hipercriticisme amb ell mateix i amb la seua realitat.

—**Anem al gra.**

—Fins que no va tenir una entitat industrial consistent, València era una realitat agrícola i comercial. I, en aquest sentit, la taronja va ser el vector productiu econòmicament més important i socialment més progressista pel lligam amb l'exterior a causa de l'exportació. Això, a Fuster, se li escapava. Va ser un enemic del conreu dels cítrics. En part tenia raó quan afirmava que, mentre els cítrics foren la realitat dominant de l'economia, la indústria no aixecaria el vol. Però no l'encertava del tot si tenim en compte que, a recer dels cítrics, s'havia vertebrat una indústria important dels derivats agraris. Fuster va escriure a *Destino* un article virulent contra els comerciants de taronja. Vaig escriure un article de resposta, duríssim. Ell va contraatacar. Jo no vaig continuar. Tinguérem un any de relacions fredes.

—**Parlem de la vostra activitat a la resistència cultural durant el franquisme.**

—Tot va començar als anys 50. Penseu que, després de la Guerra Civil, va haver-hi una repressió absolutament ferotge. Ens n'hem oblidat, però va ser així. No ho entenc, perquè el màxim capital de legitimació dels socialistes són la llista dels morts, màrtirs com diuen ara alguns, que els feixistes van matar pel fet de ser socialistes. Tornem al cas. Tot va començar amb grups de cristians

progressistes i suports exteriors. Tan punt poguérem esqueixar del poder franquista alguna gent, ho férem immediatament. Per exemple, Dionisio Ridruejo, Pedro Laín, Antonio Tovar. L'any 1956 organitzàrem una acció espectacular, en què mobilitzàrem, democràticament, la universitat. Vam reconstituir la FUE. El govern va reaccionar virulentament. Va haver d'escapar gent com ara Paco Benet, germà de l'escriptor Juan Benet, etc. A mi, com que he estat a cavall entre París i Espanya, em fou fàcil. En algun moment, m'acusaren de ser confident perquè mai no m'agafava la policia. Jo estava preparat. Tenia tres passaports. A més, això no ho he pogut comprovar, estic convençut que la policia era conscient del passat de mon pare. Una cosa era caure en una batuda. L'altra, que vingueren a buscar-me a mi. Siga com siga, traguérem del règim els falangistes més oberts i els apropàrem als cristians progressistes i, sobretot, als demòcrata-cristians d'esquerra gràcies a Giménez Fernández, i als de dreta gràcies a Gil Robles, com també als liberals joanistes de Satrústegui. Descobrirem més tard que els americans que ens finançaven les activitats culturals d'oposició eren de la CIA, per mitjà del Congrés de la Llibertat de la Cultura.

L'any 65, quan expulsen de la universitat els catedràtics Aranguren, Tierno Galván, García Calvo, gent com jo —que era solament titular— i molts més, decidírem de crear el Centro de Enseñanza e Investigación, CEISA. El poguérem crear perquè Laín encara pesava en la societat

franquista. Ell i tot el seu entorn de dreta civilitzada, que sempre defensarà, els Luca de Tena i companyia, etc. Aquesta gent ens van ajudar econòmicament i, a més, eren una barrera defensiva contra la policia de Franco. A CEISA acollírem els catedràtics expulsats i introduírem en el marc universitari disciplines com l'urbanisme, la lògica formal i matemàtica, periodisme i comunicació, que no s'ensenyava per raons polítiques, i els primers cursos de formació empresarial.

—**Finalment, la lògica de la policia es va imposar.**

—La policia no ens va poder dir que no a l'obertura, perquè teníem al darrere els seus intel·lectuals dissidents, però al cap de tres anys ens ho van tancar. Jo mateix vaig anar als diaris a donar la notícia. Els feixismes sempre tenen ambigüitats. En aquell moment, hi havia un diari, *Pueblo*, que era el dels sindicats oficials, però un dels més oberts. El director, Emilio Romero, no em va voler atendre i, en lloc seu, ho va fer un jove col·laborador de cognom Cebrián i de nom Juan Luis, que va estar molt receptiu. Més tard obrírem com a Escuela Crítica de Ciencias Sociales. Ens la tornaren a tancar. Obrirem la Fundación Cultural Española. El 1970 ens la tancaren novament i, a partir d'ací, desistírem d'intentar-ho més.

—**No fa gaire que heu publicat uns articles on heu acusat l'esquerra, en general, d'anar a la desbandada. Realment és així?**

—L'espanyola no ho sé. Però la francesa, sí. Com voleu que no siga així, si els dos socialistes amb qui més he col·laborat, Jacques Attali i Jack Lang, molt estrets col·laboradors de Mitterrand, avui fan costat al senyor Sarkozy? He dit que l'esquerra va a la desbandada per no fer servir adjectius més agressius, com ara que són uns venuts i uns traïdors. La política és conseqüència de la ideologia i la cosa més greu de totes és que no tenim cap ideologia d'esqueres, enlloc del món. Ni tan sols als països en desenvolupament. Fixeu-vos, la desbandada ideològica de l'esquerra és tal que el gran argument electoral del PSOE és un país nostre, Pedro Solbes, que, de si mateix, diu que és social-liberal, i que fan funcionar de reclam d'un partit que és diu socialista i obrer.

Salvador Giménez